

La violència contra la dona

Marisa Fernández

Programa Ciutats i Persones
Institut de Ciències Polítiques i Socials

Col·leccions CiP

Articles Feministes

número 10, 2011

Institut de Ciències Polítiques i Socials
Adscrit a la Universitat Autònoma de Barcelona

Col·lecció d'Articles Feministes

Aquesta col·lecció d'articles digitals és un espai de reflexió sobre els èxits i els reptes feministes a la Catalunya d'avui. Es tracta d'una col·lecció no periòdica d'encàrrecs a persones expertes sobre temes candents pel feminisme; articles acadèmics curts baixats a l'anàlisi pràctic de la realitat i l'actualitat.

Autora

Marisa Fernández, advocada en exercici, especialitzada en violència masclista i dret de família. Professora en el Màster Interuniversitari Oficial de Dones, Gènere i Ciutadania. Imparteix cursos i tallers de formació sobre el marc jurídic de la igualtat i sobre les violències a les dones. Ha col·laborat com a experta en la redacció de las bases de la LLei del Det de les Dones per eradicar la violència masclista i en l'elaboració del Pla de Polítiques de Dones a Catalunya 2005-2007 i 2008-2011.

Situació actual

Un dels debats d'actualitat entorn les violències contra les dones es l'augment de dones mortes per violència masclista durant l'any 2010. Cal preguntar-se què està passant, per què els assassinats masclistes estan repuntat greument quan sembla que la nostra societat s'ha dotat de les millors lleis possibles i està al capdavant d'Europa en la lluita contra les violències a les dones.

Una primera reflexió és que estem sobrevalorant l'eficàcia del Dret en general i del Dret Penal en particular. La cultura de la violència masclista és el resultat d'un model de poder patriarcal que no canvia per prescripció legal.

El Dret és un instrument normatiu que conforma valors socials, però la interpretació i aplicació de les lleis és una variable fonamental per a avaluar l'eficàcia de les normes. La interpretació de les lleis no es limita al sentit de les seves paraules, sinó que s'integra en l'escala de valors vigent en una societat. Les lleis es dicten per a ser complides, però quan existeix discrepància entre les lleis i el sistema de valors vigent, les normes poden esdevenir ineficaces.

En el cas de les lleis contra la violència masclista, l'eficàcia de la norma adquireix un nou significat; com la mesurem? per les condemnes als homes? pel compliment efectiu de les condemnes? o bé perquè ha imposat la imatge de la prevenció, de la identificació precoç dels abusos, o perquè ha aconseguit canviar l'imaginari social?

Al nostre entendre, restituir a les dones el dret de ciutadania és el veritable repte, el tret diferencial que podrà canviar la resposta social i jurídica i que permetrà avançar en l'eradicació de les violències contra les dones: cal implantar polítiques que actuïn en l'imaginari social, en el sistema de creences i de valors. El sistema patriarcal no reconeix socialment les dones com a éssers iguals als homes. No podem perdre de vista l'enorme importància de les institucions socialitzadores, *el sistema públic de regles que defineix càrrecs i posicions amb els seus drets i deures, poders i immunitats*¹(Rawls 1995), en funció del sexe de la persona, i el plus valoratiu que tenen les activitats considerades masculines.

¹ RAWLS, John. *Teoría de la Justicia*. Fondo de Cultura Económica 2ª edición. México 1995

Si l'altra persona no em considera igual, les mesures que s'adoptin no seran eficaces, perquè aniran més en la línia de la concessió que no en la direcció de restaurar els drets de ciutadania de les dones.

Una altra dificultat per a una aplicació efectiva de les lleis antiviolença és el conjunt de filtres informals que es manifesten en la construcció d'estereotips sobre la dona-víctima, la qual s'ha d'atenir a certs paràmetres per a no veure reduïda la seva credibilitat; el centre del debat no és sempre la violació de la llei sinó la credibilitat de la dona que denuncia; es tracta de que la dona sigui una "bona víctima", que susciti comprensió i compassió. Quan la dona no compleix aquests paràmetres augmenta la victimització, la culpabilització i el qüestionament del seu testimoni.² La manca de formació especialitzada de les persones al servei de l'Administració de Justícia s'està convertint en un impediment insalvable per a perseguir i castigar les violències masclistes.

D'altra banda, el sistema penal opera d'acord amb les seves regles i principis i no està pensat per a resoldre problemàtiques complexes. Com afirma Larrauri³, *impacient amb elles, incapaç d'entendre les seves reticències, enutjat perquè se li pertorba el seu correcte funcionament, el sistema acaba produint uns discursos negatius sobre les dones que acudeixen a ell.*

El fals debat sobre *les denúncies falses* n'és un bon exemple; és un mite que genera inseguretat a les dones i que es converteix en un element dissuasori a l'hora de formular denúncia; és el mite de sempre que posa en dubte la credibilitat de les dones i les presenta com a mentideres i revengistes. No deixa de ser paradoxal que s'obri el debat sobre les denúncies falses en l'àmbit de les violències masclistes, quan segons les enquestes de victimització secundària dels informes i estudis de diferents organismes internacionals, la violència contra les dones és el crim encobert més nombrós del món, és a dir, el menys denunciat.

² RUBIO, Ana. *La capacidad transformadora del derecho en la violencia de género*. Circunstancia. Revista de Ciencias Sociales del Instituto Universitario de Investigación Ortega y Gasset. ISSN 1696-1277, número 12. 2007

³ LARRAURI, Elena. *Cinco tópicos sobre las mujeres víctimas de violencia.... y algunas respuestas del feminismo oficial*. en "Género, Violencia y Derecho", coordinado por LAURENZO, Patricia, MAQUEDA, Mª Luisa y RUBIO, Ana. Tirant lo Blanch. Valencia 2008.

En aquest context, cal desterrar les polítiques que vinculen els drets o la prestació dels recursos amb la denúncia. La denúncia no pot ser l'única ni la principal porta d'entrada al servei de protecció integral. Quan les dades de les dones mortes l'any 2010 ens indiquen que en un 85% dels casos no hi havia denúncia prèvia, es fa imprescindible canviar el discurs, modificar les polítiques. Posar l'èmfasi en la denúncia victimitza les dones que no denuncien - que en són la majoria - i ignora la realitat personal, emocional, social i econòmica de les dones en situació de violència. La vinculació dels drets i recursos a la denúncia prèvia significa deixa fora de la cobertura de drets i recursos a la major part de dones en situació de violència.

Les polítiques públiques contra les violències han de posar les dones al centre del debat, com a subjectes de dret, hagin o no denunciat. La llei catalana 5/08 *del dret de les dones a eradicar la violència masclista* proposa un nou model, un model de respostes globals, integrals i transversals que fuig de polítiques assistencialistes, reconeix el Dret de totes les dones a viures lliures de violències, i estableix un ventall ampli de possibilitats per a accedir al serveis de suport, atenció, reparació i recuperació. La denúncia prèvia és un ítem més per accedir-hi, no l'únic, ni tan sols el més important.

Aquest és el camí que cal recórrer, sens dubte feixuc, per la extraordinària força coactiva del patriarcat. El Dret Penal no és l'única resposta possible, és un instrument de càstig, si es vol de prevenció, general i específica, però el veritable èxit de les polítiques públiques contra les violències masclistes és la detecció precoç; el repte és fer innecessari el recurs al sistema penal.

Propostes d'actuació

- Transformar la visió androcèntrica de la societat amb canvis culturals que modifiquin estructures i models.
- Reconèixer i garantir el dret de les dones a una vida lliure de violència, com a part inescindible dels drets humans.
- Desenvolupar estratègies de prevenció, sensibilització i coneixement sobre totes les formes i contextos de les violències masclistes, per a fer visibles la realitat i l'amplitud de les formes de violència i generar posicionaments socials explícits contra totes les seves manifestacions.
- Definir les violències masclistes des de conceptes globals.

- Implementar mesures integrals i transversals.
- Establir com a eix prioritari la formació especialitzada i capacitació de totes les persones professionals que atenen a dones en situació de violència.
- Desenvolupar mesures que atenguin la diversitats, les particularitats, i les dificultats singulars de dones de diferents col·lectius.